

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

*Іщенко Денис Юрійович
доктор філософії у галузі права,
старший викладач кафедри
загальнотеоретичного правознавства та публічного права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

Принцип юридичної визначеності при стягненні виконавчого збору та основної винагороди у виконавчому провадженні: проблеми застосування

The principle of legal certainty in the collection of execution fees and main reward in execution proceedings: problems of application

Закон України «Про виконавче провадження» передбачає стягнення виконавчого збору чи основної винагороди із боржників. У разі стягнення коштів сума виконавчого збору становить 10 % від суми, що підлягає примусовому стягненню, а у разі виконання рішення немайнового характеру виконавчий збір стягується у розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – фізичної особи і в розмірі чотирьох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної особи¹.

Законодавство у сфері виконавчого провадження спрямоване на те, аби унеможливити ситуацію, за якої виконавчий збір або основна винагорода будуть декілька разів стягнуті із боржника у разі повторного пред'явлення виконавчого документа до виконання. Про це свідчить ч. 6 ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження», яка зазначає, що у разі наступних пред'явлень державному виконавцю до виконання виконавчого документа виконавчий збір стягується в частині, що не була стягнута під час попереднього виконання.

Однак нині законодавством упущено такі ситуації, за якої орган державної виконавчої служби чи приватний виконавець формально зобов'язані повторно стягнути із боржника виконавчий збір чи основну винагороду.

Візьмемо доволі непоодинокі ситуацію, за якої сторони виконавчого провадження уклали мирову угоду, яку затвердив суд. Вказаною мировою угодою сторони узгодили розстрочення боржником сплати боргу. На підставі п. 2 ч. 1 ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження» таке виконавче провадження було закінчено. Водночас боржник має сплатити виконавчий збір, про стягнення якого на підставі ч. 4 ст. 27 Закону

¹ Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19>

України «Про виконавче провадження» була винесена відповідна постанова. Припустимо, такий виконавчий збір боржник сплатив.

Своєю чергою ухвала суду про затвердження мирової угоди є самостійним виконавчим документом. У разі невиконання боржником умов мирової угоди стягувач має право пред'явити до примусового виконання не первинний виконавчий документ, а вже ухвалу про затвердження мирової угоди. У такому разі орган державної виконавчої служби чи приватний виконавець матимуть повноваження наново стягнути виконавчий збір чи основну винагороду. Частина 6 ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження» стосується повторних пред'явлень одного і того ж виконавчого документа. Однак таке регулювання не охоплює ситуації, за яких в одній і тій же справі було видано інший виконавчий документ. У такому випадку є підстави стягнення з боржника ще однієї суми виконавчого збору при виконання одного і того ж рішення. Проте це несправедливо.

Це також порушує принцип юридичної визначеності, адже боржник повинен із початку примусового виконання рішення має розуміти, яка саме сума виконавчого збору чи основної винагороди з нього буде стягнута. А при укладенні мирової угоди у виконавчому провадженні така визначеність зникає.

Слід зазначити, що ст. 66 проєкту Закону України «Про виконавче провадження» (реєстраційний номер 3726 від 23 червня 2020 р.) пропонує запровадити поняття «виконавча санкція» на заміну нинішнім виконавчому збору й основній винагороді². А якщо це саме санкція, то до неї має бути застосований принцип заборони двічі бути покараним за одне і те саме правопорушення (принцип *Non bis in idem*).

Необхідно також враховувати, що Верховний Суд вже послуговується розумінням того, що виконавчий збір є санкцією майнового характеру³.

Санкція завжди є негативним явищем для особи, яка є правопорушником. Невиконання свого зобов'язання має за собою негативні наслідки для боржника. Таким чином, можна погодитися із тим, що виконавчий збір є по суті санкцією.

Отже, виконавчий збір цілком підпадає під поняття санкції. Зі свого боку законодавча можливість повторного стягнення виконавчого збору або основної винагороди є суттєвим порушенням принципу *Non bis in idem*, що є складовим принципом визначеності.

Згідно із ч. 1 ст. 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення⁴. Повторне стягнення виконавчого збору порушує права боржника, передбачені, зокрема, ст. 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо заборони двічі бути покараним за одне і те саме правопорушення⁵.

² Про виконавче провадження: проєкт Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69256

³ Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 грудня 2021 р., справа № 640/4599/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102229408>; Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 25 вересня 2019 р., справа № 826/14776/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84634385>; Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 19 січня 2023 р., справа № 918/56/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108821942>

⁴ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004

У зв'язку із цим можна зробити висновок, що законодавство у сфері виконавчого провадження не відповідає вимогам юридичної визначеності у контексті стягнення виконавчого збору чи основної винагороди щодо одного й того ж рішення, у процесі виконання якого було укладено мирову угоду.

У судовій практиці натепер не досліджувалося вказане питання. Залишається сподіватися, що рано чи пізно справа з вирішення питання повторного стягнення виконавчого збору чи основної винагороди при виконанні ухвали про затвердження мирової угоди буде розглянута та вирішена судом на користь принципу юридичної визначеності.